

گزارش پژوهشی :

بررسی سیاست‌های کاهش شکاف مالیاتی در راستای بازطراحی نظام مالیاتی کشور

انديشكده اقتصاد مقاومتی

گروه مالیات

اسفند ماه ۱۴۰۰

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، مطرح کنند.

بررسی سیاست‌های کاهش شکاف مالیاتی در راستای بازطراحی نظام مالیاتی کشور

مالیات	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۴۰۰/۱۲/۰۷	شناسه:
۱۴۰۰/۱۲/۱۷	تاریخ انتشار:
علی ملک‌زاده	تهیه و تدوین:
محمد مختوای، سیدوحیدرضا پرهیزکاری	همکاران:
محمد مهدی یزدانی	مدیر مطالعه:
محمد امینی‌رعیا	ناظر علمی:
محمد سلیمانی	اظهار نظر کننده:

خلاصه مدیریتی

در بند ۱۷ سیاست‌های ابلاغی «اقتصاد مقاومتی» اصلاح نظام درآمدی دولت از طریق افزایش سهم درآمدهای مالیاتی مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی و ایجاد ثبات نیز از دیگر محورهای مورد تأکید در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است.

مالیات یکی از مهم‌ترین ابزارهای درآمد هر کشوری به شمار می‌رود و همچنین یکی از اصلی‌ترین ابزارها در راستای تعدیل ثروت، توزیع مجدد درآمد، توسعه و بازسازی و نیز برقراری عدالت در جامعه محسوب می‌شود. کارا نبودن هر نظام مالیاتی به معنی عدم توفیق آن نظام در وصول مالیات بالقوه است. اجتناب و فرارهای مالیاتی، معوقات و... موجب ایجاد شکاف در وصول مالیات می‌شود و حجم درآمدهای مالیاتی کشور را کاهش می‌دهد. عدم تمکین مالیاتی، روی دیگر سکه شکاف مالیاتی است که به همین دلیل، برخی کشورها برای مدیریت آن و افزایش درآمد مالیاتی و تامین بودجه از محل درآمدهای پایدار مالیاتی، تلاش می‌کنند و برنامه دارند.

شکاف مالیاتی به معنی میزان درآمدهای مالیاتی از دست رفته بر مبنای قوانین و مقررات فعلی است. «شکاف مالیاتی» مفهوم مقابل «تمکین مالیاتی» و شاخصی فراتر از فرار مالیاتی است. درک حجم شکاف مالیاتی و محاسبه آن به سیاستگذار کمک می‌کند با استفاده از ظرفیت موجود، کارایی نظام مالیاتی را بالا ببرد و با کشف عوامل شکاف مالیاتی، نارسایی‌ها و عملکردهای نامناسب را کاهش دهد.

بخش مهمی از محاسبه شکاف مالیاتی به محاسبه اقتصاد غیررسمی بستگی دارد. مطالعات و برآوردها در مورد میزان اقتصاد غیررسمی ایران بسیار پراکنده و متفاوت است. لذا برای کشف آمار نزدیک به واقعیت، معیارهایی نظیر قوت روش محاسبه، متاخر بودن محاسبه و ... لحاظ شد که بر اساس آن معیارها، نتایج باقی مانده، دارای پراکندگی بسیار کمتری بودند و برآورد اقتصاد غیررسمی ایران مطابق با آن بین ۱۷,۵ تا ۳۰ درصد از تولید ناخالص داخلی ارزیابی گردید. از بین برآوردهای باقی مانده، به‌روزترین برآورد که تا سال ۲۰۱۸ انجام شده و متعلق به بانک جهانی بود، انتخاب شد. این آمار مبنای محاسبه اقتصاد غیررسمی در سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ قرار گرفت و بر اساس آن میزان شکاف مالیاتی ناشی از اقتصاد غیررسمی در ایران برآورد گردید. همچنین در مورد شکاف مالیاتی ناشی از عدم تمکین مودیان که مربوط به بخش شفاف اقتصاد کشور است، به دلیل احاطه و دسترسی سازمان امور مالیاتی به پرونده‌های مالیاتی، از آمارهای سازمان استفاده و با ارقام قبلی ترکیب شد.

بررسی‌های این پژوهش نشان می‌دهد روند میزان شکاف مالیاتی در کشور از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ نشانگر افزایش رقم مطلق شکاف مالیاتی از ۷۵ هزار میلیارد تومان در سال ۹۲ به ۱۳۲ هزار میلیارد تومان در سال ۹۹ است. همچنین شاخص نسبت شکاف مالیاتی به کل ظرفیت بالقوه درآمد مالیاتی در سال ۱۳۹۹ به ۳۵

درصد رسیده است. این نسبت به طور متوسط در ۸ سال گذشته ۴۱ درصد بوده است. این در حالی است که این شاخص در کشورهای پیشرو در نظام مالیاتی به طور متوسط ۱۵ درصد بوده است.

در مورد شکاف مالیاتی که چالش اساسی و مسئله مشترک همه سازمان‌های مالیاتی در جهان است، فقط یک گزارش مربوط به ایران در ۱۰ سال اخیر منتشر شده که توسط سازمان امور مالیاتی تدوین شده است. این گزارش با ایرادات متعددی روبروست. در گزارش سازمان مالیاتی، انتقال اشتباه اطلاعات از مرجع اصلی صورت گرفته و آمار صندوق بین‌المللی پول در مورد سال ۲۰۱۵ (۱۳۹۴) به اشتباه در سال ۱۳۹۶ مبنای محاسبات قرار گرفته و به همین ترتیب در سال‌های قبل نیز اشتباه در انتقال اطلاعات تکرار شده است. همچنین منبع آمار تولید ناخالص داخلی از مرجع اصلی آن که مرکز آمار است گرفته نشده و از آمار بانک مرکزی که تفاوت حدود ۳۰ درصدی با آمار اعلامی مرکز آمار دارد، استفاده شده است. در ادامه نیز برای تحلیل و مقایسه حجم شکاف مالیاتی از شاخص نسبت میزان شکاف مالیاتی به تولید ناخالص داخلی استفاده شده است که این شاخص به دلیل هم واحد نبودن صورت و مخرج کسر و سهم بالای اقتصاد غیررسمی از کل اقتصاد کشور، شاخص مناسبی برای ارزیابی و مقایسه شکاف مالیاتی ایران با سایر کشورها نیست.

بررسی شکاف مالیاتی به تفکیک پایه‌های مالیاتی، اطلاعات ارزشمندی را در اختیار قرار می‌دهد. این روش مرسوم جهانی، پایه‌های مالیاتی دارای اهمیت بیشتر برای کاهش شکاف مالیاتی را نمایان می‌کند. علاوه بر آن به سیاستگذار کمک خواهد کرد که راهکار خاص و متناسب با هر پایه مالیاتی را برای کاهش شکاف مالیاتی ارائه دهد:

- حدود ۶۲ درصد از شکاف مالیاتی در کشور با حجمی بیش از ۸۲ هزار میلیارد تومان مربوط به شکاف مالیاتی در مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی است. جزئیات این آمار نشان می‌دهد که بیشترین شکاف مالیاتی در مالیات بر درآمد مربوط به مالیات بر مشاغل (۵۹ درصد از کل شکاف مالیاتی) است. همچنین کمترین میزان شکاف مالیاتی نیز مربوط به مالیات بر حقوق (۱ درصد) است. در آمریکا و بریتانیا نیز شکاف مالیاتی مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی بیشترین سهم را در بین شکاف مالیات سایر پایه‌های مالیاتی داراست. بر اساس تحقیقات انجام شده ثروتمندان بیشترین فرار مالیاتی را دارند. بر اساس آمار خزانه‌داری آمریکا، بیش از ۱۶۳ میلیارد دلار فرار مالیاتی یا به عبارتی دیگر ۲۸ درصد از شکاف مالیاتی مربوط به یک درصد ثروتمند در این کشور بوده است.
- وضعیت شکاف مالیاتی در بخش اشخاص حقوقی نیز نامناسب است و سهم این پایه مالیاتی از کل شکاف طی سال‌های ۹۲ تا ۹۸ به طور میانگین ۴۲,۷۳ درصد بوده است. نسبت شکاف مالیاتی به درآمدهای مالیاتی این بخش ۱۴۸ درصد در سال ۲۰۱۴ (۱۳۹۳) بوده است در حالی که این نسبت برای سه کشور بریتانیا، کانادا و استرالیا به طور میانگین ۸,۴ درصد بوده است. این نسبت در سال‌های اخیر طبق

گزارش‌های سازمان امور مالیاتی کاهش قابل توجهی داشته است که البته دلیل آن محل سوال است. برآورد شکاف مالیاتی اشخاص حقوقی در ایران در سال ۹۸ و ۹۹ به ترتیب ۳۳,۱۶ و ۳۲,۲ هزار میلیارد تومان است.

- مالیات بر مصرف در ایران به دو دسته عمده مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر واردات تقسیم می‌شود. بررسی روند شکاف مالیات بر مصرف از کل شکاف مالیاتی نشان می‌دهد سهم شکاف مالیات بر مصرف از کل شکاف مالیاتی رو به افزایش بوده و از ۵,۱ درصد در سال ۹۲ به ۱۴,۴۴ درصد در سال ۹۸ و ۱۳,۱ درصد در سال ۹۹ رسیده است.

در مورد سال ۹۹ نیز بر اساس محاسبات گزارش، میزان شکاف مالیاتی برآورد شد و بر اساس آن سهم هر پایه مالیاتی از کل شکاف و نسبت شکاف مالیاتی به درآمد مالیاتی وصول شده هر بخش سنجیده شد. محاسبات نشان می‌دهد میزان شکاف مالیاتی در سال ۹۹ به اندازه ۷۰ درصد از درآمد وصولی در همان سال بوده است. یعنی به میزان ۱۳۱,۳ هزار میلیارد تومان که ۷۰ درصد از کل درآمد وصولی در سال ۹۹ (۱۸۷,۶ هزار میلیارد تومان) بوده، درآمد از دست رفته مالیاتی وجود دارد که عدد قابل توجهی است. البته لازم به ذکر است که محاسبات انجام شده، تعدیل شده محاسبات سازمان امور مالیاتی با معیارهای مشخص است و این احتمال وجود دارد که شکاف موجود بسیار بسیار بیشتر از میزان محاسبه شده باشد.

مجموع	مالیات بر مصرف	مالیات بر اشخاص حقوقی	مالیات بر درآمد				متغیر / منبع
			جمع	حقوق	مشاغل	مستغلات	
۱۳۱,۳	۱۷	۳۲,۲	۸۲,۱	۱,۵	۷۸	۲,۳	شکاف مالیاتی برآورد شده در سال ۹۹ (هزار میلیارد تومان)
۱۰۰	۱۳,۱	۲۴,۵	۶۲,۱	۱,۱۷	۵۹,۰۶	۱,۸	سهم از کل شکاف در سال ۹۹ (درصد)
۱۸۷,۵	۹۱,۳	۵۶,۴	۳۹,۸	۲۳,۷	۱۲,۴	۲۱,۷	درآمد مالیاتی وصولی در سال ۹۹ (هزار میلیارد تومان)
۷۰	۱۸,۷	۵۷	۲۰,۶	۶,۵	۶۲۷	۱۰,۸	نسبت شکاف به درآمد وصولی در سال ۹۹ (درصد)

علل کلان شکاف مالیاتی در دو بخش گسترش اقتصاد زیرزمینی و عدم تمکین قابل بررسی است. عدم تمکین، کلیه رفتارهایی است که از مودیان (اشخاصی که پرونده مالیاتی دارند) به منظور کاهش مالیات پرداختی سر

می‌زند و از قوانین و مقررات و ساختار و فرایند مالیات‌ستانی نشئت می‌گیرد. عواملی مانند پیچیدگی قوانین، فقدان یا عدم کفایت ضمانت اجرا، نظام مالیات منبع‌محور، حسابرسی ناکارآمد و... از این جمله اند.

عواملی مانند نرخ تورم، سطح درآمد افراد، بیکاری و... نیز بر حجم اقتصاد زیرزمینی اثر گذاشته و به تبع موجب افزایش شکاف مالیاتی می‌شوند. برخی از دلایل عملیاتی نیز بر شکاف مالیاتی اثر می‌گذارند. معمولاً این دلایل، ریشه‌هایی در خارج از سازمان مالیاتی نظیر فرهنگ، جنس فعالیت و نوع مودیان دارد.

کشورهای پیشرفته در حوزه مالیاتی با ارزیابی هر ساله میزان تمکین و شکاف مالیاتی، اقداماتی جامع نظیر مدیریت ریسک تمکین مودیان، افزایش حسابرسی‌ها و تغییر نحوه حسابرسی، واحدیابی مالیاتی، افزایش جمع‌آوری اطلاعات، هوشمندسازی و... را به عنوان راهکار مقابله با شکاف مالیاتی در دستور کار خود قرار داده اند.

در ادامه راهکارها گفتنی است اقداماتی که برای افزایش تمکین مالیاتی انجام می‌شود، به طور خودکار موجب کاهش شکاف مالیاتی می‌گردد. در این راستا الگوهای مختلفی وجود دارد که الگوی سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) با عنوان «الگوی مدیریت ریسک تمکین مودیان» شناخته شده است.

در این الگو ضمن شناسایی عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی، سطح تمکین مالیاتی هر مؤدی اندازه‌گیری و سپس متناسب با سطح تمکین وی، راهبردهای مناسبی به منظور برخورد با مؤدی توسط سازمان مالیاتی انتخاب می‌گردد تا سازمان قادر باشد متناسب با نوع عامل اثرگذار بر تمکین مالیاتی، شرایط لازم به منظور بهبود و سوق رفتار مالیاتی مؤدیان به سمت تمکین داوطلبانه را فراهم سازد. مدیریت ریسک تمکین مودیان طی یک فرآیند تکرارشونده، تمکین مالیاتی مودیان را بهبود می‌دهد.

فرآیند مدیریت ریسک تمکین به صورت یک فرایند مرجع است که از ۶ مولفه اصلی تشکیل شده است:

- نظارت مستمر بر دستگاه مالیات‌ستان و فعالیت مودیان
- شناسایی، ارزیابی و اولویت‌بندی ریسک‌های کاهش درآمد مالیاتی
- درک عوامل زیربنایی رفتار مالیات دهندگان که موجب هرگونه عدم تمکین می‌شود.
- رسیدگی به رفتار ناسازگار
- ارزیابی موفقیت هر مداخله

سیاست‌ها و راهبردهای کلان کاهش شکاف مالیاتی، شامل اصلاح قوانین و مقررات، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها، تقویت زیرساخت‌های مالیات‌ستانی، نظارت و پایش مستمر عملکرد نظام مالیاتی، تحول در سازکارهای نرم و تقویت ضمانت‌های اجرایی است که ذیل هر کدام از این راهبردها و سیاست‌های کلان، اقدامات و برنامه‌های جزئی‌تر تعریف می‌شوند و در متن گزارش به آن اشاره شده است.

در شرایط فعلی نظام مالیاتی ایران، دو راهکار مهم عملیاتی و اولویت دار جهت کاهش شکاف مالیاتی، محاسبه و تحلیل مستمر شکاف مالیاتی و ارتقای زیرساخت‌های اطلاعاتی نظام مالیاتی است. طرح جامع مالیاتی و سامانه مودیان دو بستر اصلی افزایش اشراف اطلاعاتی سازمان مالیاتی جهت کاهش شکاف مالیاتی است. این

دو بستر اصلی باید تکمیل شود و ضمن آنکه نظام اطلاعاتی مبتنی بر سامانه پیگیری می‌شود باید از ظرفیت اطلاعاتی اشخاص ثالث در پرونده‌های مالیاتی که ممکن است سامانه‌ها را به راحتی دور بزنند، استفاده کرد و به وسیله این سازوکار، بانک اطلاعاتی را تکمیل کرد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۱
فصل ۱. شکاف مالیاتی و انواع آن.....	۱۴
۱-۱- تعریف شکاف مالیاتی.....	۱۴
۱-۲- انواع شکاف مالیاتی.....	۱۵
۱-۳- برآورد شکاف مالیاتی در ایران.....	۱۶
۱-۳-۱- برآورد اقتصاد غیررسمی.....	۱۸
۱-۳-۲- برآورد حجم شکاف مالیاتی.....	۲۲
۱-۴- توصیه‌های پارلمان اروپا برای برآورد شکاف مالیاتی.....	۲۴
۱-۴-۱- لزوم برآورد سالانه اقتصاد زیرزمینی و شکاف مالیاتی توسط سازمان مالیاتی.....	۲۴
۱-۴-۲- تخمین جامع شکاف مالیاتی.....	۲۴
۱-۴-۳- برآورد مخارج مالیاتی (میزان معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی).....	۲۵
۱-۴-۴- سرریزهای مالیاتی.....	۲۵
۱-۴-۵- برنامه جامع کاهش شکاف مالیاتی آمریکا.....	۲۶
فصل ۲. مروری بر مطالعات مشابه و تبیین تفاوت‌ها.....	۲۷
۲-۱- ایرادات گزارش شکاف مالیاتی سازمان امور مالیاتی.....	۲۸
۲-۱-۱- اشتباه در انتقال اطلاعات.....	۲۸
۲-۱-۲- استفاده از شاخص گمراه کننده.....	۲۸
۲-۱-۳- به روز نبودن آمارها.....	۳۱
۲-۱-۴- استفاده از آمار مرجع غیررسمی.....	۳۲
۲-۲- نقاط تفاوت پژوهش حاضر.....	۳۲
۲-۲-۱- استفاده از به‌روزترین و معتبرترین آمار موجود و پیش‌بینی برای آینده.....	۳۲
۲-۲-۲- استفاده از شاخص مناسب، متداول و منطقی برای ارزیابی.....	۳۳
۲-۲-۳- بررسی شکاف مالیاتی به تفکیک پایه‌های مالیاتی.....	۳۳
۲-۲-۴- بررسی و استفاده از آخرین اقدامات و تجربیات کشورهای پیشرو در نظام مالیاتی.....	۳۳
فصل ۳. شکاف مالیاتی به تفکیک پایه‌های مالیاتی در ایران و جهان.....	۳۴
۳-۱- مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی در ایران.....	۳۴
۳-۱-۱- مالیات مشاغل.....	۳۹
۳-۱-۲- مالیات حقوق.....	۳۹
۳-۱-۳- مالیات مستغلات.....	۴۰
۳-۱-۴- وضعیت بریتانیا.....	۴۱
۳-۱-۵- وضعیت آمریکا.....	۴۲
۳-۱-۶- وضعیت کانادا.....	۴۸

- ۳-۲- مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی ۴۹
- ۳-۲-۱- کانادا ۵۲
- ۳-۲-۲- استرالیا ۵۹
- ۳-۳- مالیات بر مصرف ۶۳
- ۳-۳-۱- مالیات بر ارزش افزوده ۶۳
- ۳-۳-۲- مالیات بر واردات ۶۵
- ۳-۳-۳- بریتانیا ۶۶
- فصل ۴. علل شکاف مالیاتی در ایران ۶۸
- ۴-۱- عدم تمکین مودیان ۶۸
- ۴-۱-۱- دلایل ساختاری ۶۸
- ۴-۱-۲- دلایل عملیاتی ۷۵
- ۴-۲- اقتصاد زیرزمینی ۷۶
- ۴-۲-۱- عوامل موثر بر گسترش اقتصاد زیرزمینی ۷۶
- فصل ۵. علل شکاف مالیاتی به تفکیک پایه‌های مالیاتی در ایران و جهان ۷۸
- ۵-۱- علل شکاف مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی در ایران ۷۸
- ۵-۱-۱- علل شکاف مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی در جهان ۸۵
- ۵-۲- علل شکاف مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی در ایران ۸۸
- ۵-۲-۱- حسابرسی غیر متمرکز ۸۸
- ۵-۲-۲- نبود ضمانت اجرای قوانین ۸۹
- ۵-۲-۳- عدم تکمیل طرح‌های اطلاعاتی نیمه تمام سازمان امور مالیاتی ۸۹
- ۵-۲-۴- علل شکاف مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی در جهان ۹۰
- ۵-۳- علل شکاف مالیات بر مصرف در ایران ۹۲
- ۵-۳-۱- افزایش انگیزه فرار مالیاتی با قطع زنجیره عرضه ۹۲
- ۵-۳-۲- معاملات صوری بین مناطق معاف و مناطق مشمول مالیات ۹۳
- ۵-۳-۳- شرکت‌های کاغذی و صدور فاکتورهای صوری ۹۳
- ۵-۳-۴- کارت بازرگانی اجاره‌ای ۹۳
- ۵-۳-۵- علل شکاف مالیات بر مصرف در جهان ۹۴
- فصل ۶. سیاست‌ها و راهکارهای کاهش شکاف مالیاتی در جهان ۹۶
- ۶-۱- نظام اطلاعاتی مالیاتی ۹۶
- ۶-۲- الزام به ارائه اطلاعات شخص ثالث ۹۹
- ۶-۳- استفاده از فناوری و بررسی مبتنی بر ریسک ۱۰۰
- ۶-۴- فرار مالیاتی در افراد خوداشتغال ۱۰۱
- ۶-۵- کاهش پیچیدگی‌های قانون مالیات ۱۰۱
- ۶-۶- مدیریت ریسک تمکین مودیان ۱۰۲

فصل ۷. سیاست‌ها و راهکارهای پیشنهادی به منظور کاهش شکاف مالیاتی در ایران.....	۱۱۳
۷-۱- اصلاح قوانین و مقررات، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها.....	۱۱۳
۷-۲- تقویت زیرساخت‌های مالیات‌ستانی.....	۱۱۳
۷-۳- نظارت و پایش مستمر عملکرد نظام مالیاتی.....	۱۱۴
۷-۴- تحول در سازکارهای نرم.....	۱۱۴
۷-۵- تقویت ضمانت‌های اجرایی.....	۱۱۴
۷-۶- راهکارهای اولویت‌دار.....	۱۱۴
۷-۶-۱- محاسبه و تحلیل مستمر شکاف مالیاتی.....	۱۱۵
۷-۶-۲- تقویت زیرساخت‌های اطلاعاتی مالیات‌ستانی با توجه ویژه به اطلاعات اشخاص ثالث.....	۱۱۵
فصل ۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۱۲۰
منابع.....	۱۲۲

فهرست جداول

جدول ۱. برخی از برآوردهای اقتصاد غیررسمی در مطالعات پیشین.....	۱۹
جدول ۲. برآورد بانک جهانی از اقتصاد غیررسمی ایران.....	۲۱
جدول ۳. برآورد شکاف مالیاتی ایران طی دوره ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹.....	۲۳
جدول ۴. روند شکاف مالیاتی اشخاص حقیقی.....	۳۷
جدول ۵. شکاف مالیاتی پایه‌های مالیاتی در سال ۹۸ و ۹۹.....	۳۸
جدول ۶. شکاف مالیاتی اشخاص حقوقی در ایران.....	۵۰
جدول ۷. سهم اقسام مختلف شرکت‌ها در کانادا از درآمد مالیاتی.....	۵۵
جدول ۸. تاثیر حسابرسی بر شکاف مالیاتی شرکت‌ها در کانادا.....	۵۹
جدول ۹. میزان شکاف مالیاتی اشخاص حقوقی در استرالیا.....	۶۲
جدول ۱۰. میزان شکاف مالیات بر مصرف طی دوره ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ در ایران.....	۶۶
جدول ۱۱. علل شکاف مالیاتی ناشی از قوانین و مقررات.....	۶۸
جدول ۱۲. علل شکاف مالیاتی ناشی از ساختار و فرآیند مالیات‌ستانی.....	۷۴

فهرست اشکال

شکل ۱. مفهوم خوشه‌بندی.....	۵۸
شکل ۲. تصویر کلان شکاف مالیاتی در آمریکا.....	۸۷
شکل ۳. افزایش‌های مختلف شکاف مالیاتی.....	۱۰۰
شکل ۴. الگوی مدیریت ریسک تمکین مودیان (OECD).....	۱۰۴

فهرست نمودارها

- نمودار ۱. رگرسیون میزان اقتصاد غیررسمی ایران..... ۲۱
- نمودار ۲. روند نسبت شکاف مالیاتی به ظرفیت کل مالیاتی در ایران (درصد)..... ۳۰
- نمودار ۳. مقایسه نسبت شکاف مالیاتی به ظرفیت کل مالیاتی..... ۳۱
- نمودار ۴. جزئیات درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹..... ۳۵
- نمودار ۵. جزئیات مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی از کل درآمدهای مالیاتی..... ۳۶
- نمودار ۶. پیش‌بینی شکاف مالیاتی اشخاص حقیقی..... ۳۸
- نمودار ۷. سهم مالیات بر درآمد مشاغل از کل درآمدهای مالیاتی (درصد)..... ۳۹
- نمودار ۸. جزئیات شکاف مالیاتی بر اساس پایه مالیاتی در بریتانیا (درصد)..... ۴۱
- نمودار ۹. میزان شکاف مالیاتی هر پایه مالیاتی در بریتانیا (میلیارد پوند)..... ۴۲
- نمودار ۱۰. سهم هر پایه مالیاتی در شکاف مالیاتی آمریکا (درصد)..... ۴۴
- نمودار ۱۱. میزان شکاف مالیاتی هر پایه مالیاتی در آمریکا (میلیارد دلار)..... ۴۴
- نمودار ۱۲. شکاف مالیاتی مشاغل بر اساس میزان گزارش دهی و کسر در منبع..... ۴۵
- نمودار ۱۳. مقایسه شکاف مالیاتی کشورها..... ۴۶
- نمودار ۱۴. رابطه فرار مالیاتی با میزان درآمد..... ۴۷
- نمودار ۱۵. سهم شکاف مالیاتی هر پایه در کانادا..... ۴۹
- نمودار ۱۶. مقایسه نسبت شکاف به درآمد مالیاتی اشخاص حقوقی در سال ۲۰۱۴ (۱۳۹۳) (درصد)..... ۵۱
- نمودار ۱۷. پیش‌بینی شکاف مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی (هزار میلیارد تومان)..... ۵۲
- نمودار ۱۸. سهم عوامل رفتاری در شکاف مالیاتی بریتانیا (میلیارد پوند)..... ۸۶